

них писама наших владика и разних других црногорских главара и калуђера из и изван старе Црне Горе. О Шћепану Малом има на стотине што оригиналних докумената из млетачких и париских архива, што исписа Јована Томића из дотичних архива. Одмах сам приступио исписивању оригиналних писама наших владика и главара да бих могао комплетирати збирку писама наших владика и главара из XVII и XVIII вијека коју спремам за штампу и коју треба да изда Историски институт Црне Горе. У Архиву САН преписао сам старом транскрипцијом 38 оригиналних писама владике Саве, шест оригиналних писама владике Василија, осам оригиналних писама Шћепана Малога, пет оригиналних писама Петра I Петровића Његоша из 1775, 1792 и 1795 г., два преведена писма владике Саве Петровића на италијанском језику. Извјестан број пријевода писама владике Данила из заоставштине Јована Томића преписао је д-р Глигор Станојевић које ми је уступио да их објавим заједно с писмима владика и наших главара из XVII и XVIII вијека.

У Архиву Југославенске академије знаности и умјетности у Загребу преписао сам четрнаест оригиналних писама владике Саве и владике Василија и извјестан број писама црногорских главара из XVII и XVIII вијека. Д-р Мошин, директор Архива Југославенске академије, допустио ми је да радим у Архиву и послѣје подне.

Јевто Миловић

ИЗВЈЕШТАЈ О РАДУ У БЕЧКИМ АРХИВИМА (1953)

Прошлог љета послао ме је Главни архивски савет ФНРЈ, у споразуму с Академиским саветом, на једномјесечно проучавање историске грађе о Црној Гори која се налази у бечким архивима.

У Бечу сам се задржао два пуна мјесеца од 24 јула до 24 септембра.

Огромна архивска грађа о Црној Гори која се налази у Државном архиву у Задру и коју сам раније са једном екипом исписивао пуне три године омогућила ми је да прије свога поласка у Беч саставим план свога рада у бечким архивима. Познати су ми били сви архивски фондови у Бечу на основу студија Владана Ђорђевића, Алексе Ивића, А. Гавриловића, Павла Поповића и историске грађе о Црној Гори из Државног архива из Задра. Добро сам био упознат и са личностима које су у XVIII и XIX вијеку по Далмацији и Боки Которској вршиле обавјештајну службу као и са онима које су у то вријеме вршиле исти посао у Бечу. И поред свега тога није ми се било лако снаћи при проучавању историске грађе о Црној Гори у Аустриском државном архиву у Бечу (Österreichisches Staatsarchiv). Требало је прелиставати и читати

велики материјал који се односи на Русију, Турску и друге европске земље.

Кад сам видио да постоји велика архивска грађа о Црној Гори, јасно ми је било да је немогуће руком преписати за тако кратко вријеме и замолио сам директора Архива Д-р Рата да ми Архив микрофилмује тај материјал.

Одмах потом сам почео да дајем материјал на микрофилмовање. Архив је микрофилмовао 1791 страницу историске грађе о Црној Гори.

Тај материјал потиче из 18 и 19 вијека. Ту се ради већином о оригиналним писмима Петра I Петровића Његоша, Петра II Петровића, Михаила Пламенца, гувернадуре Јована Радоњића, Станислава Радоњића, Давида Радоњића, Николе Марковића, ђакона Алексија и разних других црногорских главара и аустријских доушника. Дао сам микрофилмовати и познате извјештаје Паулићеве и Вукасовићеве о Црној Гори. Снимио сам и све ствари које се односе на Црну Гору од 1879 до 1886. Из тога времена су нарочито значајни извјештаји и депеше барона Темела и Милинковића који су били на Цетињу аустријски претставници.

Сем тога, преписао сам из Аустријског државног архива и Управног архива (Verwaltungsarchiv) у току свога двомјесечног боравка 123 документа из доба Петра II Петровића Његоша. D-r Walter Nemetz, државни архивар прве класе, бесплатно је упоредио са мном све моје преписе.

Метернихова обавјештајна служба будно је пратила сваки Његошев корак по Бечу 1836/1837 и 1844. Главни Метернихов доушник у 1836 и 1837 био је већ добро познати аустријски шпијун капетан Фридрих Орешковић. Он се био спријатељио с Његошем и често се кретао у његовом друштву. Све што је он чуо од Његоша и о Његошу стављао је на хартију и достављао далматинском гувернеру Венцелу Фетеру фон Лиљенбергу, а Лиљенберг Метерниху. И од Лиљенберга сачуван је велики број драгоцених извјештаја о Његошу. Гроф Теодор Карачај, аустријски војни заповиједник у Котору, поднио је грофу Лиљенбергу у току 1837 и 1838 велики број извјештаја о Његошу и о приликама у Црној Гори. Од њега се чува у Аустријском државном архиву и један подужи меморијал „О Црној Гори и о приликама у њој 1838 г.“ О Његошевом путу у Беч 1843/1844 г. подносе исцрпне извјештаје Ј. Турски и Ф. Шалер царским доглавницима у Бечу.

Неколико дана радио сам и у Националној библиотеци (Nationalbibliothek). Тамо сам прегледао сву заоставштину Фрања Миклошића. Ту сам нашао неколико Његошевих оригиналних писама Ф. Миклошићу, д-ру Петру Маринковићу и Александру Владимировићу Чевкину и по једно писмо Ф. Вуковића и Д. Милаковића Ф. Миклошићу. У истој Библиотеци разгледао сам и рукописне књиге. Нашао сам ту неколико јеванђеља и других црквених рукописних књига. Једно јеванђеље је поклонико-

Арсеније Чарнојевић Цетињској митрополији. То се види из његове посљедње странице. У том јеванђељу налази се и један запис митрополита Саве Очинића о освајању Херцег Новог од стране Млечића.

Сем оригиналних Његошевих писама која сам нашао у тој Библиотеци дао сам микрофилмовати и извјестан број записа из тих црквених рукописних књига из којих се види да те рукописне црквене књиге потичу са територије Црне Горе.

Посјетио сам и Архив града Беча (Archiv der Stadt Wien). Ту сам нашао неколико литографија извјесног броја црногорских главара. То сам дао пресликати. Пресликао сам и хотеле у Бечу у којима је Његош живио за вријеме свог бављења у аустриској престоници.

Јевто Миловић

**ИЗВОД ИЗ ЗАПИСНИКА
ПЕТЕ ГОДИШЊЕ СКУПШТИНЕ ИСТОРИСКОГ ДРУШТВА
НР ЦРНЕ ГОРЕ ОДРЖАНЕ НА ЦЕТИЊУ 8 НОВЕМБРА
1953 У САЛИ СНО.**

Скупштину је отворио у 9 часова претсједник Друштва друг Јагош Јовановић оглашавајући је за пуноважну, јер су присутни делегати свих секција осим три: из Херцегновог, Даниловаграда и Пљеваља.

Затим је скупштина усвојила предложени дневни ред:

1. Отварање скупштине и избор радног претсједништва,
2. Извјештај Управе о раду Друштва,
3. Извјештај Надзорног одбора о финансиском пословању,
4. Дискусија по извјештајима,
5. Задачи у вези прославе стопедесетогодишњице Првог српског устанка,
6. Задачи у вези сазива и одржавања Првог конгреса историчара у Београду у априлу идуће године,
7. Реферат о настави историје у школама (А. Лаиновић),
8. Реферат о развоју историске науке у Црној Гори (Ј. Јовановић),
9. Оставка старе и бирање нове управе,
10. Закључци.

Послије избора радног претсједништва и записничара, прочитани су извјештаји Управног и Надзорног одбора. Прије преласка на дискусију по овим извјештајима скупштина је једно-